

<https://doi.org/10.52105/temelegitim.1477524>

Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyetenin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Examination Of Anxiety In Preschool Children According To Different Variables

 <https://doi.org/10.52105/temelegitim>Gamze TAŞCI¹ <https://orcid.org/0009-0007-7430-6888>Servet KARDEŞ² <https://orcid.org/0000-0002-4230-6628>

Geliş Tarihi/Received: 2/5/2024 Kabul Tarihi/Accepted: 12/6/2024 Yayın Tarihi/Published: 2/9/2024

Özet:

Okul öncesi çocukların anksiyete durumlarını ve bunları etkileyen değişkenleri araştıran bu çalışmanın amacı, çocukların yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve aile tutumları gibi faktörlerle çocukların sahip oldukları anksiyete arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın örneklemini 3-6 yaş arası 209 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Spence ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve sonradan Türkçeye uyarlanan Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen formu) kullanılmış ve SPSS programı ile analizler yapılmıştır. Sonuçlar, çocukların sahip olduğu anksiyetenin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, otoriter baskıcı aile tutumunun çocukların anksiyete düzeyini arttırdığı bulunmuştur. Ailelerin kaygı düzeyi düşük, akademik anlamda başarılı ve sosyal olarak etkin çocuklar yetiştirmek için güvenli sosyal ortamlar oluşturmaları ve çocuklarına yönelik demokratik bir tutum sergilemeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, okul öncesi, kaygı

Abstract:

The aim of this study, which investigated the anxiety states of preschool children and the variables affecting them, was to reveal the relationship between factors such as age, gender, socioeconomic status and family attitudes and the anxiety of children. The sample of the study consisted of 209 children aged 3-6 years. The Anxiety in Preschool Children (Anxiety) Scale (Teacher's form), which was developed by Spence et al. and later adapted into Turkish, was used as a data collection tool and analyzed with the SPSS program. The results revealed that children's anxiety did not differ significantly according to age, gender, socioeconomic status and number of siblings. In addition, it was found that authoritarian oppressive family attitude increased the anxiety level of children. It can be suggested that families should create safe social environments and show a democratic attitude towards their children in order to raise children with low anxiety levels, who are academically successful and socially active.

Keywords: children, preschool, anxiety.

- **Önerilen Atıf Bilgisi/To Cite This Article:** Taşcı, G., & Kardeş, S. (2024). Okul öncesi çocuklarda anksiyetenin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Temel eğitim dergisi*. 23, 78-88. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1477524>

OPEN ACCESS

Bu makale Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır. Makalenin okuma, indirme, kopyalama, dağıtma ve yazdırma hakları herkes için kalıcı olarak serbest bırakılmıştır.

This article is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license and permanently free for everyone to read, download, copy, distribute and print.

¹ gamze.tsc96@gmail.com, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye

² servetkardes@yyu.edu.tr, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye

1. Giriş

Okul öncesi dönem, çocukların çevrelerini keşfetmeye ve hayatın temel becerilerini öğrenmeye başladıkları, bilişsel, sosyal, fiziksel ve duygusal açıdan geliştikleri bir dönemdir (Genç & Tolan, 2021). Bu dönemde çocuklar etraflarında neler olduğunu merak eder, araştırır, meraklarını gidermek için çevreleriyle iletişime geçer. Bu doğal merak sonucu ortaya çıkan davranışlar, çocukların bilişsel, dil, fiziksel, psikomotor gelişimleri gibi sosyal ve duygusal gelişimlerine de katkı sağlar. Çocukluk dönemi hayatın ilk beş yılında öğrenmenin ve gelişmenin çok hızlı olduğu ve aynı zamanda çocukların çevrelerindeki etkilere açık olduğu bir dönemdir. Bu nedenle aile, okul öncesi eğitim, yakın çevre ve iletişim araçları çocuğun gelişimi için çok önemlidir (Oktay, 1999). Çocuklara gelişimlerinin her alanını destekleyecek deneyimler sunmak, hem çocukların hem de toplumun yararınadır (Karaoğlu ve Ünüvar, 2017). Çocukların topluma uyum sağlaması ve sosyal ilişkiler kurması için sosyal-duygusal beceriler geliştirmesi gerekir. Bunlar arasında sağlıklı ve yakın ilişkiler kurma, duygularını düzenleme ve ifade etme, empati, bağımsızlık, olumlu benlik algısı, işbirliği ve paylaşma sayılabilir (Arslan Çiftçi & Uyanık Balat, 2018).

Sosyal ve duygusal açıdan gelişimine katkı sağlanan çocuklar, etrafındaki insanlarla iyi ilişkiler geliştirmeyi, grup halinde çalışmayı, kurallara uymayı, kendi özel alanını belirlemeyi, iş birliği yapmayı, başkalarını anlamayı ve arkadaşlarından destek görmeyi başaracaktır. Çocuğun yaşamının ilk yıllarındaki sosyal öğrenmeleri, ilerideki davranışlarının kaynağı olacaktır (Durualp, 2014). Çocukların sosyal ve duygusal davranışlarını ve anlayışlarını etkileyen en önemli faktör aile ilişkileridir. Ebeveynler çocuklarına sıcak ve duyarlı bir ortam sunmalıdır. Ebeveynler özerklik ile kontrol arasında bir denge sağladıklarında, çocuklar başkalarına karşı güven duymayı ve olumsuz duygularını yönetmeyi öğrenir. Destekleyici ve olumlu aile etkileşimleri sosyal becerilerin ve sosyal bilincin gelişmesine katkı sağlar (Repetti vd., 2015). Anne-baba tutumlarındaki yanlışlıklar, çocuğun kendine güven duymamasına, içsel kontrol mekanizmasını geliştirememesine ve bağımsız olamamasına neden olmaktadır (Kaya, 2003). Çocuk için en etkili rol model olan anne-baba, çocuğun kişilik gelişimini doğrudan etkilemektedir (Yavuzer, 2004). Çocukların davranışlarını değiştirmek ya da iyileştirmek isteyen anne-babalar, bazen farkına varmadan çocuklarına zarar verebilmektedir. Bu zarar, çocuğun davranışının daha da kötüleşmesine yol açabilmektedir. Anne-babaların yaptıkları bu hatalar; çocuğu anlamamak, başka bir çocukla karşılaştırmak, çocuğu kızdırmak, eleştirmek, korkutmak, sevgisini geri çekmek, çocuğu sevdiği bir şeyden yoksun bırakmak gibi şekillerde sınıflandırılabilir. Ayrıca, aşırı baskı, aşırı şefkat, çocuğa istenmediğini hissettirme, anne-baba arasındaki anlaşmazlıklar, beslenme konusunda çocuğa baskı yapma ve çocuğu korkutucu nesne ya da durumlarla yüzleştirme de anne-babaların çocuklara verdikleri diğer zararlılardır (Thompson ve Kaplan, 1996). Aile içi ilişki ve problemler erken çocukluk döneminde çocukların sosyal gelişimini etkiler (Özbey, 2010). Sosyal gelişim ve öğrenme için kritik öneme sahip okul öncesi dönemde çocuklar, kendileri ve çevreleri hakkında bilgi edinirken, farklı zamanlarda ve durumlarda kaygı duyabilirler (Bora & Ünüvar, 2020).

Freud tarafından 19.yy ilk kez araştırılmaya başlanan kaygı veya diğer bir ifade ile anksiyete kavramı genel tanımla kişinin hayatının herhangi bir bölümünde yaşadığı ve hissettiği aynı zamanda bireyi rahatsız eden duygulardır (Koç, 2014). Kaygının alanyazında birçok tanımı bulunmaktadır. Diğer bir tanıma göre kaygı, bireyin değer verdiği şeylerin üstesinden gelemeyeceği tehlikelerle karşı karşıya kalma duygusudur. Yani kendine zarar verebilecek olaylara karşı duygusal tepkidir. Bireyin devamlı olarak dış ya da iç kaynaklı kendisini tehdit eden inançlarıdır (Beck & Dozois, 2011). Kaygı, değişken zamanlarda ve mekânlarda ortaya çıkan sebepleri tam olarak saptanamayan ya da sebepsiz olarak beliren (Le Gall, 2012), insanın doğuştan sahip olduğu ve normal düzeyde kaldığı sürece yararlı olan bir duygu durumudur (Cüceloğlu, 2005). Normal düzeydeki kaygı insanı başarıya yönlendirip aynı zamanda tehlikelerden korurken kaygının normalin üzerinde olması insan yaşamını olumsuz etkiler (Cüceloğlu, 2005).

Kaygı bozuklukları çocukluk çağında ve yetişkinlikte de en sık görülen bozukluklardır (Kessler vd., 2005). Kaygı bozukluğuna sahip olmak, çocuk ve aile üzerinde yıkıcı ve yaygın bir etkiye sahip olabilir. Kaygı bozuklukları kronik olma eğilimindedir (Keller vd., 1992) ve vakaların yalnızca küçük bir kısmında gerilemeyle kendi kendine geçer. Ancak kaygının etkisi, tanı koymak için kullanılan spesifik kriterlerin ötesine geçer (Angold vd., 1998). Fiziksel ve zihinsel sağlık, sosyal işlevsellik, akademik başarı, aile ilişkileri ve genel yaşam kalitesi kaygıdan olumsuz etkilenebilir (Woodward & Fergusson, 2001).

Çocuklar farklı niteliklere sahip olarak doğarlar ve çocukların çevreleriyle etkileşiminde bu nitelikler çok önemlidir. Çocukların doğuştan getirdikleri özgün nitelikleri baskılanırsa kaygı ortaya

çıkabilir (Bayhan ve Artan, 2007). Kaygının kaynağında bireyin çocuklukta yaşadıkları vardır ve çocuğun anne babasıyla, öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla ilişkisi bunu etkiler (Geçtan, 1998). Tuvalet eğitiminde ebeveynler sert davranması çocukta kaygı yaratır (Çimen, 2000). Çocuğun kaygılı kişilerle aynı ortamda bulunması, çocuğa küçük düşürücü davranışlar, yanlış cezalar ve yanlış anne baba davranışları, sosyalleşme sürecinde karşılaştığı güçlükler kaygının çocukta sürekli olmasına sebep olabilir (Geçtan, 1998). Çocuklukta karşılaşılan engeller, çevresindekilerin davranışları ve diğer deneyimler çocukluk dönemi kaygılarını tetikleyebilir. Çocuklukta yaşanan kaygılar belirli korkular, aniden gelen ve şiddetli kaygılar sonucu panik bozukluklar, saplantılarla ilgili obsesif kompulsif bozukluklar, hayatta yaşanan zorlu deneyimlerden sonra meydana gelen travma sonrası stres bozukluğu, ayrılma bozukluğu gibi kaygı bozuklukları şeklinde görülebilir (Şenol, 2006). Çocukluk dönemi kaygıları yaşanış biçimlerine göre farklılık gösterir. Kaygı, çocukların ruhsal ve sosyal uyumlarını bozarak, kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Kaygı sorunu olan çocuklarda, ayrılma kaygısı, sosyal kaygı, genel kaygı ve belirli korku gibi farklı kaygı bozuklukları ortaya çıkabilir (Özekes, 2012).

Çocuklar, sosyal becerilerini sosyal yaşamda uygulayamadıklarında sosyal kaygı duyabilirler (Aydın, 2019). Örneğin çocuklar, aile dışındaki en önemli sosyal ortamlarından biri olan okulda uyum gücünü çekebilirler. Bu güçlükler yüzünden çocuklar okuldaki arkadaşlarından uzak durabilir ve okul onlar için kaygı veren bir yer haline gelebilir. Bu durum çocukların okulda davranış problemleri sergilemesi ve okulda verilen eğitimin niteliğinin düşmesine sebep olabilir. Sosyal becerileri gelişmemiş ya da bunları kullanmayan bireyler sosyal olarak kaygılanır ve buldukları sosyal ortamdan uzaklaşır (Prinstein vd.,2005). Bu da çocukta kaygı seviyesinin yükselmesine yol açar (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2010). Araştırmalar arkadaşları tarafından reddedilme korkusu yaşayan çocukların kaygı seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Ladd, 2000). Ayrıca arkadaşlarıyla olumlu sosyal ilişkiler kuramayan çocuklarda da kaygı seviyesi artar (Prinstein vd.,2005). Sosyal beceri eksikliği ve sosyal kaygı bireyi sosyal ilişkilerde başarısız kılar (Çağlar vd., 2012). Zira sosyal becerisi düşük olan çocuklar, büyüdüklerinde özgüveni az, yalnız, akademik başarısı zayıf ve kaygılı bireyler haline gelebilirler (Christensen vd., 2007). Çocuk yaşadığı ve giderek artan kaygıyı azaltmak için bazı otomatik tepkiler geliştirir. Çocuğun geliştirdiği bu tepkiler onun kişilik yapısı hakkında bilgi verir. Çocuğun geliştirdiği otomatik tepkiler genelde sosyal ortamlarda sosyal beceriyle ilgili davranışlar şeklindedir. Sosyal çevresinde yer alan bireylere yaklaşma, kaçınma ya da çatışma görülebilir. Kaçınma tepkisi veren çocuk arkadaşlarıyla ya da yetişkinlerle iletişim kuramaz. Bu da çocuğun sosyal problemlerini çözmemesine ve sosyal becerilerinin gelişmemesine neden olur (Dökmen, 2019). Dolayısıyla okul öncesi dönemdeki çocuklarda sosyal kaygı çocukların sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle sosyal gelişimi desteklemek ve çocuklarda kaygı bozukluklarının önüne geçmek için yanlış davranış ve tutumlardan uzak durmak gerekmektedir.

Çocuklarda anksiyete ile ilgili ulusal alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde; Çakır ve Gültekin-Akduman (2023) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre annelerin bilinçli farkındalığı arttıkça, çocukların kaygısı azalmakta ve arkadaşlık becerileri artmaktadır. Ayrıca, çocukların kaygısı arttıkça, arkadaşlık becerileri azalmaktadır. Şahin ve Görünmez (2022) tarafından yapılan araştırma annelerin kaygı düzeyi ile çocuklarının kaygı düzeyi arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda annenin yaşının çocukların kaygı düzeyini etkilediği görülmüş, annenin yaşı küçüldükçe çocuklarda kaygının arttığı sonucuna varılmıştır. Ding ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan bir araştırma çocukların yaklaşık %10'unda belirgin anksiyete belirtileri olduğunu ve kız çocuklarında anksiyetenin erkeklere oranla daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu çalışma, yapılan araştırmalardan farklı olarak okul öncesi dönemdeki çocukların psikolojik sağlığı özellikle geliştirdikleri kaygı bozuklukları üzerindeki etmenleri anlamak adına önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çocukların erken yaşlarda deneyimledikleri anksiyete kısa vadede davranış sorunlarına yol açabileceği gibi, uzun vadede akademik başarıda azalma, olumlu sosyal becerilerin geliştirilememesi ve genel yaşam kalitesinin düşmesi gibi etkilere neden olabilir. Bu nedenle bu araştırmada amaç, anksiyete durumları üzerinde etkili olabilecek değişkenleri inceleyerek, ebeveynlere, eğitimcilere ve eğitim metotları geliştiricilerine çocukların psikolojik ihtiyaçlarını daha iyi anlamaları için bilimsel veriler sunmaktır. Bu bağlamda, araştırmanın bulguları, okul öncesi çocukların anksiyete durumlarını anlamak ve bu durumları etkileyebilecek faktörlere yönelik müdahaleler geliştirmek için önemli bir temel oluşturabilir.

2. Yöntem

Okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete durumlarını farklı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın yöntemi nicel araştırma yöntemi ve betimsel tarama modelidir. Betimsel araştırma, belirli bir örneklem üzerinden genel evrenin düşüncelerini, tutumlarını ve eğilimlerini nicel olarak tasvir etmeyi ve değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmeyi sağlar. Bu tür bir araştırma modeli, betimleyici, ilişkisel ve yordayıcı soruları yanıtlamak için evrensel verileri kullanarak nicel analizler gerçekleştirir (Creswell & Creswell, 2021). Bu doğrultuda çocuğun yaşı, cinsiyeti, algılanan sosyoekonomik durumu, eğitim aldığı okul türü ve ebevyen tutumları gibi önemli değişkenlerin çocuktaki anksiyete düzeyi üzerindeki potansiyel etkisini incelemeyi amaçladığımız bu çalışmada betimsel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Ağrı'da 2023-2024 eğitim- öğretim yılı 1. döneminde 3-6 yaş grubunda okul öncesi eğitimi alan 209 çocuk oluşturmaktadır. Örneklemdaki çocukların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, grubun %57.4'ü (120) erkek çocuklardan %42.8'si (89) ise kız çocuklardan oluşmaktadır. Ayrıca, çocukların yaşlarına göre dağılım incelendiğinde, en büyük yaş grubu %46.4 ile 5 yaşındakilerdir. Bu yaş grubunu sırasıyla %26.3 ile 4 yaşındakiler ve %16.2 ile 6 yaşındakiler takip etmektedir. 3 yaşındaki çocuklar ise en az temsil edilen grup (%11.0) olmuştur. Kardeş sayısına göre, en yaygın durum 1 veya 2 kardeşe sahip çocuklar (%50.6 toplam) görülmektedir. Tek çocuklar %20'yi, 3 ve daha fazla kardeşi olanlar ise örneklemin %29.1'ini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama aşamasında, uygun örnekleme yöntemiyle 209 çocuk için öğretmenler tarafından formlar bir kısmı online ve bir kısmı da anket formları çoğaltılarak okul öncesi kurumları ziyaret edilerek toplanmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ifade edilmiş ve toplanan verilerin gizliliğinin sağlanacağı belirtilmiştir. Öğretmen ve velilere onam formu verilmiş olup, öğretmenler demografik sorulara daha doğru cevap vermek için velilerden bilgi almış, "Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen formu)" ölçek sorularını kendi gözlemleri doğrultusunda cevaplamıştır. Tamamlanan anket formları tekrar öğretmenlerden teslim alınmıştır. Araştırma için Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Enstitüsünden 22.03.2024 tarihli ve 2024/06-38 sayılı etik izin alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler, "Demografik Bilgi Formu" ve "Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen formu)" ile toplanmıştır.

Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen formu).

Spence ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen Şahin (2021) tarafından uyarlanan Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen formu) okul öncesi çocukların kaygı düzeylerini belirlemek için 21 maddeden ve tek bir boyuttan oluşmaktadır. Ölçek iki aşamada toplam 510 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır.

Ölçeğin geçerliği, hem kapsam hem de yapı açısından değerlendirilmiştir. Kapsam geçerliği, ölçeğin taslak formunun uzmanlar tarafından incelenmesiyle sağlanmıştır. Yapı geçerliği ise, ilk çalışma grubunun verilerine göre açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve ikinci çalışma grubunun verilerine göre doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. AFA sonucunda, 8. madde ölçekten çıkarılmış ve geriye kalan 21 maddenin faktör yükleri 0.477 ile 0.800 arasında bulunmuştur. Bu maddeler, okul öncesi çocukların kaygı düzeylerini orta ve yüksek düzeyde yansıtmaktadır. Bu maddelerin toplam varyansın %48'ini açıkladığı görülmüştür. DFA sonucunda ise, ölçeğin tek boyutlu yapısının uyum indeksleri ve t değerleri açısından kabul edilebilir olduğu saptanmıştır. Ölçeğin maddelerinin faktör yük değerleri 0.38 ile 0.41 arasında, standartlaştırılmış regresyon katsayıları ise 0.14 ile 0.39 arasında değişmektedir. Tüm maddelerin t değerleri anlamlıdır.

Ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach alfa ile hesaplanmıştır. Cronbach alfa değeri 0.938 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ölçeğin maddelerinin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayıları 0.487 ile 0.744 arasında değişmektedir. Bu da, ölçeğin maddelerinin birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Araştırmada,

ölçeğin güvenirliği (Cronbach alfa katsayısı) 0.93 olarak bulunmuştur. Bu da, ölçeğin bu araştırmada da yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyetenin Farklı Durumlara Göre İncelenmesi ve Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği aracılığıyla elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS programı aracılığıyla yapılmıştır. Verilerin analiz sürecinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. KS normallik testi sonuçlarına göre, tüm değişkenler için hesaplanan p-değerleri 0.05'in altında bulunmuştur (.000). Bu sonuçlar, veri setindeki hiçbir değişkenin normal bir dağılıma sahip olmadığını göstermektedir (Fasano & Franceschini, 1987). Korelasyon analizi için ise Pearson korelasyonu kullanılmıştır. Fark testleri için Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo-1: Çocuğun cinsiyetine göre çocukların anksiyete durumları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Mann-Whitney U	Asymp. Sig.
Kız	89	102.12	5.85	0.28
Erkek	120	108.17		
Toplam	209	109,27		

Tablo 1'de okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre çocuklarda anksiyete düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($p > 0.05$). Anksiyete ölçeğine bakıldığında erkek çocukların anksiyete puanları kız çocukların puanlarından anlamlı ölçüde daha yüksektir. Bu, erkek çocukların anksiyete konusunda kızlardan biraz daha fazla anksiyete belirtisi gösterdiği anlamına gelebilir.

Tablo-2: Çocuğun yaşına göre anksiyete durumları

Yaş	N	\bar{X}	Kruskal-Wallis H	Asymp. Sig.
3	23	118,3	5.92	0.228
4	55	103,91		
5	97	100,96		
6	34	109,27		
Toplam	209	109,27		

Tablo 2'de okul öncesi dönemde çocuğun yaşına göre anksiyete düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları görünmektedir. Elde edilen verilere göre çocuklarda anksiyete düzeyinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($p > 0.05$). Yaş gruplarının anksiyete seviyeleri incelendiğinde 3 yaşındaki çocuklarının anksiyete seviyelerinin diğer yaş gruplarından daha yüksek, 5 yaşındaki çocukların ise diğer yaş gruplarına göre daha düşük anksiyete seviyelerine sahip olarak görülmektedir.

Tablo-3: Ailenin sosyoekonomik durumuna göre çocuğun anksiyete durumları

Sosyoekonomik Durum	N	\bar{X}	Kruskal-Wallis H	Asymp. Sig.
Çok Düşük	11	127,29		
Düşük	31	110,03		
Orta	113	105,39	5.59	0.253
İyi	46	93,73		
Çok İyi	8	114,23		
Toplam	209	114,23		

Tablo 3'te okul öncesi dönemde çocuğun anksiyete düzeyinin ailenin sosyoekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde, çocuğun anksiyete düzeyinin ailenin sosyoekonomik durumuna göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Diğer bir ifadeyle sosyoekonomik durumun çocukların anksiyete düzeylerini etkilemediğini söyleyebiliriz.

Tablo- 4: Öğrencinin devam ettiği okul türüne göre anksiyete durumları

Okul Türü	N	\bar{X}	Kruskal-Wallis H	Asymp. Sig.
Bağımsız Anaokulu	107	98.37		
İlkokula Bağlı Anasınıfı	84	113,54	6,047	0.288
Özel Okul	18	104.44		
Toplam	209			

Tablo 4'te öğrencinin devam ettiği okul türü ile anksiyete durumları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarında anksiyete düzeylerinin öğrencinin devam ettiği okul türüne göre farklılaşmadığı görülmektedir. ($p > 0.05$). Toplam ortalama puanlar incelendiğinde, ilkokula bağlı anasınıfı öğrencilerinin diğer iki gruptan daha yüksek anksiyete seviyelerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo-5: Ebeveyn tutumları göre çocuğun anksiyete durumları

Ebeveyn Tutumları	N	\bar{X}	Kruskal-Wallis H	Asymp. Sig.
Demokratik Tutum	106	98,28		
Otoriter(Disiplinli-Baskıcı) Tutum	29	124,87	9,52	0,041
Tutarsız Tutum	74	106,83		
Toplam	209			

Tablo 5'te okul öncesi dönem çocuklarında anksiyete düzeylerinin ebeveyn tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre anksiyete düzeyinin ebeveyn tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Özellikle otoriter (disiplinli-baskıcı) tutuma sahip ailelerin çocuklarının daha yüksek anksiyete seviyelerine sahip olduğu görülmektedir. Bu grubun anksiyete seviyesi, demokratik tutum sergileyen ailelere sahip çocukların ve tutarsız tutum sergileyen ailelere sahip çocukların

anksiyete seviyelerinden istatistiksel olarak farklıdır. Bu sonuçlar, ailelerin tutumlarının çocukların anksiyete düzeylerini etkileyebileceğini göstermektedir.

Tablo-6: Kardeş sayısına göre çocuğun anksiyete durumları

Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	Kruskal-Wallis H	Asymp. Sig.
0	42	106,77		
1	48	103,50		
2	58	105,67	8,34	0,182
3	30	89,00		
4	31	119,5		
Toplam	209	114,23		

Tablo 6'da okul öncesi dönemde çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı ile çocuğun anksiyete düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları görülmektedir. Tablo 6 incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı ile çocuğun anksiyete düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Diğer bir ifadeyle çocuğun sahip olduğu kardeş sayısının çocukların anksiyete düzeylerini etkilemediğini söyleyebiliriz.

4. Tartışma ve Sonuç

Okul öncesi çocuklarının kaygı düzeyleri ile cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, kardeş sayısı ve ailenin ekonomik durumları gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan bu çalışmada elde edilen bulgulara göre cinsiyet ve kaygı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu araştırma sonucu, daha önce yapılmış olan bazı çalışmalarla uyum göstermektedir. Bazı çalışmalar araştırma sonucumuzla paralel olarak erkek ve kız çocukları arasında yaşadıkları kaygı bakımından bir farklılık tespit edememişlerdir (Ayaz vd., 2012; Bakan & Özbey, 2022; Battaglia vd., 2016; Batur vd., 2005; Kar, 2022; Spence vd., 2001; Sümer ve Şendağ, 2009; Teze, 2016). Bu sonucun aksine kaygı düzeyi üzerinde cinsiyetin etkili olduğuna dikkat çeken araştırmalar (Lim vd., 2018; Zhou vd., 2020) bulunmaktadır. Bora (2019) kız çocuklarının sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, belirgin korkular ve toplam kaygı puanlarının erkek çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Kızların kaygı puan ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğunu belirleyen birçok çalışma (Girgin, 1990; Dong vd., 1994; Eroğlu, 2018; Kaya & Savrun, 2014; Ronan vd., 1994; Aral, 1997) bulunmaktadır. Sugüneş (2022)'nin yaptığı başka bir çalışmada ise erkek çocuklarının kız çocuklarından daha kaygılı olduğu bulunmuştur. Yaptığımız çalışmada kız ve erkek çocuklarının yaşadıkları kaygı bakımından benzer kaygı düzeylerine sahip olmaları çalışılan örneklem ve anne baba tutumlarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ayrıca çocuklarda anksiyete ve çocuğun yaşı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yaşa göre anksiyete seviyeleri incelendiğinde, anksiyete düzeyinde yaşa göre bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Şahin ve Görünmez (2022) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan çocukların yaşları, genel kaygı, sosyal kaygı, obsesif kompulsif bozukluk, fiziksel yaralanma korkusu, ayrılık kaygısı ve toplam kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yine Şensoy ve arkadaşlarının (2024) yaptığı bir çalışmaya göre çocuklardaki kaygı düzeyinin yaşa göre farklılık göstermediği görülmüştür. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Zou ve arkadaşlarının (2020) yaptığı bir çalışmada çocuğun yaşı ve kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, yaş arttıkça kaygı düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Yine Kar (2022) çalışmasına göre anksiyetenin yaşa göre farklılık gösterdiğini, yaşça büyük çocukların anksiyetelerinin küçük çocuklardaki anksiyete düzeyinden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Yaşa göre farklılık gösterilmemesinin sebebinin örneklem grubunun benzerliğinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Ailenin sosyoekonomik durumu ve çocuğun kaygı düzeyi incelendiğinde sosyoekonomik düzey ile anksiyete arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sosyoekonomik durum ile anksiyete seviyeleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma sonucunun aksine bazı araştırmalar, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin, çocuklarında davranış problemlerine daha sık rastlandığını göstermektedir (Dufrene

vd., 2007; Doctoroff, Arnold; 2004). Bora ve Ünüvar (2020) okul öncesi çocukların kaygıları ve ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve araştırma sonucunda düşük ekonomik duruma sahip ailelerde ve çocuklarında kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum sosyoekonomik durumu kötü olan ebeveynlerin bu durumu çocuklarına yansıtmadıkları ve onlar için kaygıdan uzak güvenli bir sosyal ortam oluşturmaya çalıştıklarının göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Çocuğun ailesinin ebeveyn tutumu ile çocukta kaygı düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, ailelerin ebeveyn tutumları ile çocukların anksiyete seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle otoriter (disiplinli-baskıcı) tutuma sahip aileleri olan çocukların daha yüksek anksiyete seviyelerine sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, ebeveyn tutum ve tutum türünün çocukların anksiyete düzeylerini etkileyebileceğini göstermektedir. Arabacıoğlu-Bağçeli ve Kahraman'ın (2021) yaptıkları çalışmada annelerin demokratik tutumları arttıkça aynı şekilde çocukların okula uyumlarının da arttığı bulunmuştur. Bora (2019) ebeveynleri tarafından daha az kabullenici bir tutumla karşılan ve davranışları kısıtlanan çocukların kaygı düzeyinin yüksek olabileceğini ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının sosyal duygusal olarak uyum sorunu yaşadıklarını göstermektedir (Altınkaynak ve Akman, 2019; Jones vd., 2002; Ogelman vd., 2013). Nitekim Demir ve arkadaşlarının (2017) otoriter ebeveynlere sahip çocukların Sosyal yaşamın gereklerine uygun davranmada zorlandıklarını belirlemiştir. Savaşlı, Şahin- Sak'ın (2019) yaptığı çalışmada otoriter ebeveynlik tutumu ile ayrılık kaygısı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Çetin ve Eker'in (2019) yaptığı bir çalışmada ebeveynlerin otoriter bir tutumla çocuklarına karşı sert ve baskıcı davranmaları, çocukların sosyal kaygı sorunları yaşamasına sebep olduğunu, ayrıca ebeveynlerin çocuklarına korkutucu şeyler söyleyerek veya karanlık bir odaya hapsederek ceza vermeleri, çocuklarda fobi oluşmasına yol açtığını ortaya koymuştur.

Okul öncesi çocuklarda kaygı düzeyi ve kardeş sayısı arasındaki ilişki incelenmiş, kardeş sayısı ile çocuğun anksiyete durumları arasında anlamlı farklılık olmadığı, yani kardeş sayısının çocukların anksiyete düzeylerini etkilemediği sonucuna varılmıştır. Şahin, Görünmez (2022) araştırmalarında çocukların kardeş sayısının, genel kaygı, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı ve toplam kaygı puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığını bulmuşlardır. Araştırma sonuçlarının aksine Aral (1997) kardeş sayısı ile sürekli kaygı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ve tek çocukların daha yüksek kaygı puanlarına sahip olduklarını bulmuştur. Bununla birlikte Şensoy ve arkadaşlarının (2024) çalışmasına göre kardeş sayısına göre kaygının farklılık gösterdiği ve kardeşlerin kaygıyı azaltmadaki rolüne dikkat çekilmiştir.

Sonuç olarak kaygı, bireyin ve çocukların kendisini tehdit eden veya zorlayan bir durum karşısında duyduğu endişe, korku ve gerginlik hâlidir. Çocukların sahip oldukları kaygı düzeyi birçok değişkenden etkilenir. Bu çalışmada çocuklarda kaygının yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, kardeş sayısı değişkenlerine bağlı olarak önemli bir farklılık göstermediği ancak aile tutumları ve çocuğun anksiyete düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu, otoriter baskıcı ebeveynlerin çocuklarında kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Ailelerin kaygı düzeyi düşük, akademik anlamda başarılı ve sosyal olarak etkin çocuklar yetiştirmek için güvenli sosyal ortamlar oluşturmaları ve çocuklarına yönelik demokratik bir tutum sergilemeleri önerilebilir. Ayrıca çalışmanın tek ölçekli olması, ölçeğin öğretmenlerden veri toplanacak bir ölçek olması ayrıca araştırmanın Ağrı ilinde yaşamakta olan 3-6 yaşındaki 209 çocuk ile sınırlı olması araştırmanın mevcut sınırlılıklarındandır. Bundan sonraki araştırmaların birden çok ölçekle ve tabakalı örnekleme yapılması, verilerin anne babalardan vey çocuklardan toplanması ve daha geniş bir örneklem ile yapılması önerilebilir.

5. Kaynakça

- Altınkaynak-Özen, Ş., & Akman, B. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum becerilerine anne baba tutumlarının etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 56, 118-134.
- Angold, A., Costello, E. J., & Worthman, C. M. (1998). Puberty and depression: the roles of age, pubertal status and pubertal timing. *Psychological medicine*, 28(1), 51-61. <https://doi.org/10.1017/S003329179700593X>
- Arabacıoğlu, B., & Bağçeli Kahraman, P. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ve ebeveyn tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 175-192.
- Aral, N. (1997). Kaygı bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde bilişsel davranışçı terapi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(40), 1-16.
- Arslan Çiftçi, H., & Uyanık Balat, G. (2018). Sosyal-duygusal gelişim değerlendirme ölçeği: 48-66 aylık çocuklar için

- uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 74-87. <https://doi.org/10.17679/inuefd.310000>
- Ayaz, A. B., Ayaz, M., Fiş, N. P., & Güler, A. S. (2012). Gençlerdeki somatorform bozukluklarda kaygı düzeyi, annenin bağlanma biçimi ve aile işlevselliği. *Klinik Psikiyatri*, 15(2), 121-128.
- Aydın, S. (2019). *Tek çocuklu aileler ve çoğul çocuklu ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyi bakımından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bakan, M., & Özbey, S. (2022). 60-72 Aylık çocukların akademik benlik saygısı ile anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pearson Journal*, 7(21), 224-235
- Battaglia, M., Touchette, É., Garon-Carrier, G., Dionne, G., Côté, S. M., Vitaro, F., ... & Boivin, M. (2016). Distinct trajectories of separation anxiety in the preschool years: persistence at school entry and early-life associated factors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(1), 39-46.
- Batur, S., Demir, H., Ulu, P., Güneş, H., Irmak, E., & Aşkın, A. (2005). Yeme tutumu ve cinsiyet ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(15), 21-31.
- Bayhan, P. S., & Artan, İ. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Morpa Kültür Yayınları.
- Beck, A. T., & Dozois, D. J. (2011). Cognitive therapy: current status and future directions. *Annual review of medicine*, 62, 397-409. <https://doi.org/10.1146/annurev-med-052209-100032>
- Bora, A. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Bora, A., & Ünüvar, P. (2020). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 345-361.
- Christensen, L., Young, K. R., & Marchant, M. (2007). Behavioral intervention planning: Increasing appropriate behavior of a socially withdrawn student. *Education and Treatment of Children*, 81-103. <https://doi.org/10.1353/etc.2007.0022>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). Araştırma tasarımı: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. *Çev. Ed. Engin Karadağ*. Nobel Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İçimizdeki çocuk* (36. Basım). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çağlar, M., Dinçyürek, S., & Arslan, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygılarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 106-116.
- Çakır, S., & Akduman, G. (2023). Annelerin bilinçli farkındalıkları ile okul öncesi dönem çocuklarının kaygı düzeyleri ve arkadaşlık becerileri arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi* 9(1), 73-93. <https://doi.org/10.30855/gjes.2023.09.01.004>
- Çetin, E., & Eker, E. (2019). 4-6 yaş arası çocukların kaygı düzeylerinin demografik değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(21), 1220-1228. <https://doi.org/10.31589/JOSHAS.212>
- Çiftçi, İ., & Sucuoğlu, B. (2010). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi* (8. Baskı). Kök Yayınevi, Ankara.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Bes-Altı Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, S., Karabay, A., & Ası, A. (2017). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların okula uyum düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2523-2536.
- Ding, X., Wang, J., Li, N., Su, W., Wang, H., Song, Q., ... & Sun, Y. (2021). Individual, prenatal, perinatal, and family factors for anxiety symptoms among preschool children. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 778291. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.778291>
- Doctoroff, G. L., & Arnold, D. H. (2004). Parent involvement in preschool: Predictors and the relation of involvement to preliteracy development. *School Psychology Review*, 33(1), 74-90.
- Dong, Q., Yang, G., & Ollendick, T. H. (1994). Fears in Chinese children and adolescents and their relations to anxiety and depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(3), 351-363. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01167.x>
- Dökmen, Ü. (2019). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati* (61. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Dufrene, B. A., Doggett, R. A., Henington, C., & Watson, T. S. (2007). Functional assessment and intervention for

- disruptive classroom behaviors in preschool and head start classrooms. *Journal of Behavioral Education*, 16, 368-388. <https://doi.org/10.1007/s10864-007-9048-8>
- Durualp, E. (2014). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet ve sınıfa göre incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 13-25. <https://doi.org/10.9761/JASSS2326>
- Eroğlu, K. (2018). *Ortaokul 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal kaygıları ile benlik saygısı, anne-baba tutumları, mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişki* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Fasano, G., & Franceschini, A. (1987). A multidimensional version of the Kolmogorov-Smirnov test. *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, 225(1), 155-170. <https://doi.org/10.1093/mnras/225.1.155>
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Genç, M., & Tolan, Ö. Ç. (2021). Okul öncesi dönemde sık görülen psikolojik bozukluklarda oyun terapisi uygulamaları ve gelişimsel. *Current Approaches in Psychiatry*, 13(2), 207-231. <https://doi.org/10.18863/pgy.757366>
- Girgin, G. (1990). Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 43-57.
- Jones, S., Gross, E., & Becker, N. (2002). The effects of preschool attendance on social and academic skills. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 23(1), 37-59.
- Kar, H. M. (2022). *Okul öncesi çocukların okula uyumlarının kaygı durumlarıyla ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Karaoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254. <https://doi.org/10.21764/efd.12383>
- Kaya, C. (2003). *Öğretmenlere öneriler*. İstanbul: Zambak Yayınları.
- Kaya, M., & Savrun, B. M. (2014). Ortaöğretime Geçiş Sistemi Ortak Sınavlarına Girecek Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki. *In Yeni Symposium* (Vol. 53, No. 3).
- Keller, M. B., Lavori, P. W., Wunder, J., Beardslee, W. R., Schwartz, C. E., & Roth, J. (1992). Chronic course of anxiety disorders in children and adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 31(4), 595-599. <https://doi.org/10.1097/00004583-199207000-00003>
- Kessler, R. C., Chiu, W. T., Demler, O., & Walters, E. E. (2005). Prevalence, severity, and comorbidity of 12-month DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication. *Archives of General Psychiatry*, 62(6), 617-627. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.62.6.617>
- Koç, İ. (2014). *Kpss'ye hazırlanan öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ladd, G. (2000). The fourth R: Relationships as risks and resources following children's transition to school. *American Educational Research Association Division E Newsletter*, 19(1), 7-23.
- Le Gall, A. (2012). *Anksiyete ve Kaygı* (Çev. İ. Yerguz). Dost Kitabevi Yayınları.
- Lim, G. Y., Tam, W. W., Lu, Y., Ho, C. S., Zhang, M. W., & Ho, R. C. (2018). Prevalence of depression in the community from 30 countries between 1994 and 2014. *Scientific reports*, 8(1), 2861.
- Ogelman, H. G., Erden, F. T., & Eker, C. (2013). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların okula uyum düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1597-1614.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. Epsilon Yayıncılık.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 9-18.
- Özekes, M. (2012). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Prinstein, M. J., Cheah, C. S., & Guyer, A. E. (2005). Peer victimization, cue interpretation, and internalizing symptoms: Preliminary concurrent and longitudinal findings for children and adolescents. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 11-24. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3401_2
- Repetti, R. L., Sears, M. S., & Bai, S. (2015). Social and emotional development in the context of the family. *In International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: Second Edition* (pp. 156-161). Elsevier Inc.. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23046-8>
- Ronan, K. R., Kendall, P. C., & Rowe, M. (1994). Negative affectivity in children: Development and validation of a self-statement questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*, 18(6), 509-528.

<https://doi.org/10.1007/BF02355666>

- Savaşlı, E., & Şahin Sak, İ. T. (2019). Relationships between parenting attitudes and adult separation anxiety. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 88-105. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.516813>
- Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour research and therapy*, 39(11), 1293-1316. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(00)00098-X)
- Sugüneş, A. (2022). *Okul öncesi çağı çocukların kaygı durumlarına göre Covid-19 algısının incelenmesi* (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi).
- Sümer, N., & Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Turkish Journal of Psychology/Turk Psikoloji Dergisi*, 24(63).
- Şahin, H. (2021). Development of the Teacher Report Form of Anxiety in Pre-school Children. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 16(3), 336-349. Doi: 10.29329/epasr.2020.373.17
- Şahin, H., & Görünmez, M. (2022). Anne kaygı düzeyi ile çocuk kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 324-349. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1130687>
- Şenol, S. (2006). *Korkular Gelişimsel Anlamı ve Tedavisi*. Morpa Yayınları.
- Şensoy, Ö., Özgörü, H., Ayaz, D. S., & Balcı, S. (2024). Ebeveyni Hemşire Olan Çocukların COVID-19 Pandemi Sürecinde Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. *Artuklu Health*, (8), 33-39.
- Teze, S., & Arslan, E. (2016). Annesi çalışan 6 yaş çocukların ayrılık kaygısının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 52, 417-435.
- Thompson, A. E., & Kaplan, C. A. (1996). Childhood emotion abuse. *The British Journal of Psychiatry*, 168(2), 143-148. <https://doi.org/10.1192/bjp.168.2.143>
- Woodward, L. J., & Fergusson, D. M. (2001). Life course outcomes of young people with anxiety disorders in adolescence. *Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(9), 1086-1093. <https://doi.org/10.1097/00004583-200109000-00018>
- Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba ve çocuk* (17. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zhou, S. J., Zhang, L. G., Wang, L. L., Guo, Z. C., Wang, J. Q., Chen, J. C., ... & Chen, J. X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European child & adolescent psychiatry*, 29, 749-758.